

ДОПОВІДІ
АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ
СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ

№ 5

и. 3.3.384

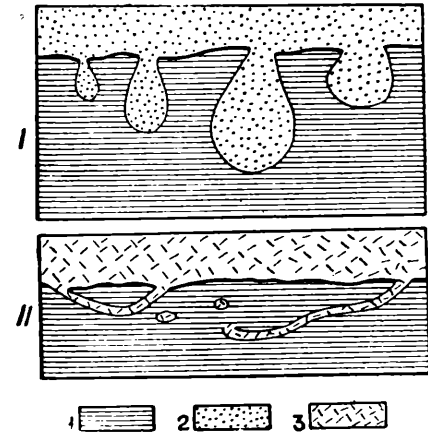
НОВІ ДАНІ ПРО ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНІ УМОВИ ПІД ЧАС ВЕРХНЬОКРЕЙДОВОЇ ТРАНСГРЕСІЇ НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ СХИЛІ РОСІЙСЬКОЇ ПЛАТФОРМИ

(Представив академік АН УРСР В. Б. Порфір'єв)

Вивчення характеру контакту між відкладами силуру і нижнього сеноману в басейні Дністра між селами Анадоли і Сокил (Середнє Придністров'я) дали нам можливість навести деякі нові дані про палеогеографічні обставини на Поділлі в досеноманській і нижньосеноманській час. На поверхні силурійських порід було виявлено корку «пустинного загару» і сліди свердління морських придонних організмів. Крім цього, заслуговує на увагу наявність глауконітово-кварцових пісків сеноману на контакті з силуром.

Як відомо [1, 2], вказана територія перед верхньокрейдовою трансгресією довгий час являла собою область денудації. Внаслідок сеноманської трансгресії море вкрило величезні площі континенту, що привело до утворення товщі осадових нашарувань сеноману.

В межах Середнього Придністров'я на нерівній еродованій поверхні відкладів силуру, представлених вапнистими доломітами і мергелями, незгідно з перервою в осадконагромадженні лежать породи нижнього сеноману. В приконтактній частині базальний шар нижнього сеноману представлений глауконітово-кварцовими пісками (с. Ма-

Сліди свердління морськими організмами-свердлівцями поверхні порід силуру на контакті з нижньосеноманськими відкладами (вертикальний переріз).

I — перший тип слідів свердління; *II* — тип слідів свердління; 1 — карбонатні частинно окременілі породи силуру; 2 — глауконітово-кварцові піски нижнього сеноману; 3 — піщані вапняки нижнього сеноману.

линовці), які на окремих ділянках заміщуються піщаними вапняками (с. Дарабани). Породи базального шару сеноману постійно містять значну кількість грубоуламкового матеріалу докрейдових порід.

На контакті з відкладами сеноману в породах силуру спостерігається значне окременіння у вигляді тоненької, гладкої, зверху відшліфованої корочки сірого або коричнево-чорного кольору — так званий пустинний загар. Потужність приповерхневої окременілої частини силурійських карбонатних порід досягає 3—4 см.

На окремих ділянках поверхні порід силуру на контакті з сеноманом відмічені численні сліди свердління організмами-свердлувальниками, які жили на дні нижньо-сеноманського моря. В плані вони являють собою круглі нірки діаметром від 0,3 до 3 см. У вертикальному перерізі нірки мають неоднакову конфігурацію, внаслідок чого серед них можна було виділити два окремі типи.

Перший тип. (рис., *I*). У вертикальному перетині нірки цього типу, як правило, мають грушовидну або краплеподібну форми. Вузькими шийками вони сполучені з поверхнею породи. На площині контакту порід сеноману з силуром діаметр таких нірок коливається від 0,3 до 2,0 см, донизу він поступово збільшується і відповідно досягає від 1 до 3,5 см. Глибина нірок коливається від 0,5 до 6 см.

Дно нірок часто буває вкрите тоненькою плівкою кальциту (0,5—1 мм) або щільною відміною гідроокислів заліза, а нірки в цілому ви-

повнені глауконітово-кварцовими пісками (с. Малиновці) або піщано-карбонатним матеріалом, літологічний склад якого в основному відповідає складу порід базального шару сеноману. Серед матеріалу, що виповнює нірки, часто зустрічаються також гравійні уламки докрейдових порід (силуру). Органічні рештки свердлувальників, які виточували в породах вказані нірки, не виявлені.

Другий тип (рис., II). Сліди свердління цього типу являють собою тоненькі звивисті канальчики діаметром від 2 до 4 мм і загальною довжиною до 5—7 см. Такі канальчики занурюються в породи силуру в одному місці, а в іншому виходять з них. Іноді канальчики мають U-подібну форму. При цьому обидва відгалуження U-подібного каналу виходять на поверхню вмещаючої їх силурійської породи. Сліди свердління цього типу виявлені тільки в околицях с. Дарабани, в місцях, де силур контактує з верствою піщаного вапняку нижнього сеноману. Просвердлені канальчики в породах силуру виповнені карбонатно-алевритовим матеріалом, літологічно тотожним з сеноманським піщаним вапняком.

Описані вище сліди свердління першого типу морфологічно подібні до нірок, висвердлених тортонськими молюсками (*Sphenia* sp. та ін.) в гальках вапняків крейдового віку, відмічених в пісках тортону на Волино-Поділлі [3]. Слід відмітити, що С. І. Назаревич [4], який згадує про грушовидні нірки в силурі околиць Малиновець, вважав їх слідами життєдіяльності літодомусів сеноманського віку.

Щодо точного палеонтологічного визначення організмів-свердлівців, сліди яких збереглися у вигляді двох описаних вище морфологічних типів нірок, то зробити його поки що неможливо через відсутність скелетних решток.

Наведений матеріал дає змогу уточнити палеогеографічні обставини на Середньому Придністров'ї в досеноманській і ранньосеноманській час.

Виявлена кора «загару пустині» на поверхні карбонатних порід силуру утворилася внаслідок інтенсивного вивітрювання осадових порід нижнього палеозою в досеноманській час. В ранньосеноманській час територія була ділянкою мілководного моря з сильними донними течіями. На початку сеноманської трансгресії донні течії спричинилися до дуже повільного осадконагромадження на окремих ділянках моря і місцями розмивали дно. Окремі види молюсків-свердлівців, що заселяли у великих кількостях такі ділянки скалистого дна, всвердлювалися в твердий субстрат для захисту від сильних донних течій.

Наявність верстви глауконітово-кварцових пісків нижнього сеноману на контакті з силуром також вказує на умови великої рухомості водних мас, оскільки, як відомо [4, 5], відкладання значних кількостей глауконіту проходить в тепловодних морських басейнах (з літньою температурою на поверхні води більше +15° С) на неглибоких ділянках з сильними донними течіями при сповільненому осадконагромадженні. Все це говорить про мілководний характер трансгресуючого сеноманського моря, в якому існували сильні донні течії. Останні дійсно зумовили дуже повільне осадконагромадження в ранньосеноманській час. В свою чергу, наявністю течій до певної міри можна з'ясувати відносно малу потужність відкладів нижнього сеноману в західних районах Середнього Придністров'я в порівнянні з товщиною осадових утворень цього ж віку в межах південно-східної частини Придністров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. Г. Бондарчук, Геологія України, Вид-во АН УРСР, 1959, стор. 365.
2. В. Г. Бондарчук, Тектоніка території Української РСР та Молдавської РСР, масштаб 1:750 000. Вид-во АН УРСР, 1959, стор. 121.
3. В. А. Горєцький, Геол.

сб. Львовск. геол. об-ва, 4, 267 (1957). 4. Е. К. Лазаренко, Глауконитовые породы, Справочное руководство по петрографии осадочных пород, т. II, Гостоптехиздат, Л., 1958, стор. 390. 5. С. Назаревич, Родовище кременю на Кам'яниччині, Тр. Укр. н.-д. геолог. ін-ту, 2, 71 (1928).

Институт геології корисних
копалин АН УРСР

Надійшло до редакції
7.X 1961 р.

В. И. КОЛТУН и Ю. М. СЕНЬКОВСКИЙ

**НОВЫЕ ДАННЫЕ О ПАЛЕОГЕОГРАФИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ
ВО ВРЕМЯ ВЕРХНЕМЕЛОВОЙ ТРАНСГРЕССИИ
НА ЮГО-ЗАПАДНОМ СКЛОНЕ РУССКОЙ ПЛАТФОРМЫ**

(Представлено академиком АН УССР В. Б. Порфирьевым)

Резюме

На поверхности пород силура в пределах Среднего Приднестровья была выявлена кора пустынного загара и следы сверления меловыми моллюсками-сверлильщиками. Указанные факты, а также присутствие на контакте с породами силура глауконитово-кварцевых песков нижне-сеноманского возраста подтверждают трансгрессирующий характер сеноманского моря и указывают на существование в нем сильных донных течений. Последние обусловили крайне медленное, порой отрицательное осадконакопление в раннесеноманское время.

V. I. KOLTUN and Y. M. SENKOVSKY

**NEW DATA ON THE PALEOGRAPHIC CONDITIONS DURING
THE UPPER CRETACEOUS TRANSGRESSION ON THE
SOUTHWESTERN SLOPE OF THE RUSSIAN PLATFORM**

(Presented by V. B. Porfirjev, Member Academy of Sciences, Ukrainian SSR)

Summary

A desert sunburn crust and traces of the boring of cretaceous mollusks were found on the surface of Silurian rocks within the Middle Dniester area. These facts, as well as the presence of glauconitic-quartz sands of Lower Senoman age at the contact with the Silurian rocks, confirm the transgressive nature of the Senoman sea and indicate that it had strong bottom currents. These currents resulted in the very slow sediment deposition during the Early Senoman.

Б. Л. ГУРЕВИЧ і М. Я. ЗАЙКОВСЬКИЙ

**ПРО МЕТОДИКУ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ ПЛАСТІВ
У КАРБОНАТНИХ МЕЗОКАЙНОЗОЙСЬКИХ ВІДКЛАДАХ
СТЕПОВОГО КРИМУ**

(Представив академік АН УРСР С. І. Субботін)

У зв'язку із збільшенням комплексу геологорозвідувальних робіт по з'ясуванню нафтогазоносності Степового Криму, в ряді структур знайдені промислові нафтогазопрояви у карбонатних відкладах крейдового і нижньокрейдowego віку. Тут в результаті геолого-геофізичних досліджень знайдені численні розривні порушення, які, можливо, зумовили